

אל"מ (מיל')
פרופ' יהודה ואלך

הנוכל ללמוד מן ההיסטוריה?

אבירים ורגלים

אכן, משך מאות בשנים נהגו האבירים המשוריינים יחס של זלוזל ברגלים, לא רק משום שבאו משכבה חברתית נחותה מזו של האבירים בני האצולה, אלא גם משום שהיו חסרי מגן לעמוד כנגד מחץ האבירים הפרשים. היה זה „שעשוע" נפוץ ומקובל של האבירים — לאחר שהביסו את אויביהם האבירים — לדהור אל תוך גופי הרגלים של הצד המובס ולקצץ בהם ללא רחם. ברם, עוד לפני קרב לאופן של 1339 נמצאו פתרונות טקטיים שהיה בהם כדי לסכל את העליונות הבלתי מעורערת של האבירים. במסעות הצלב במזרח מצאו הצבאות והמצביאים המזרחיים דרכים כיצד לעמוד נוכח הסתערות אבירים עדיפה. דוגמא מאלפת לכך משמש קרב קרני חיטים ביולי 1187, בו אילצו המוסלמים את האבירים הפרנקים להכות „מכת אויר" בכך שפתחו את שורותיהם כשהתקרב גוף הפרשים המשוריין הכבד, וסגרו אותן לאחר שעבר. לא היה בכוחם של הסוסים, המשוריינים אף הם, לבצע הסתערות נוספת (מה גם שבמקרה דגן השפיע האקלים הקיצי). בכך נפתחה הדרך לניצחון של צבא לא אבירי על צבא אבירים. בהזדמנות אחרת (קרב ארסוף ב-7 בספטמבר

בשנת 1944, בשלהי מלחמת-העולם השנייה, פירסם הוגה הדעות הצבאי הבריטי בסיל הנרי לידל הרט ספרון קטן בשם „למה איננו לומדים מן ההיסטוריה?"¹ ב-1970 הכין מהדורה מתורגמת לדפוס, אשר ראתה אור בארה"ב ב-1971 וכעבור שנה גם באנגליה. מסתבר, איפוא, כי לידל הרט עדיין החזיק בדעה „כי האנושות — ופחות מכל, אישיה הגדולים" — אינה לומדת מן ההיסטוריה."² אין להתפלא, איפוא, שפיליפ א. קרבר פותח את סקירתו בנושא הלוחמה נ"ט בהבאת דוגמאות לאי למידת הלקח ההיסטורי בסוגיה זו. אין פלא שבתור דוגמא אחרונה בתחום זה הוא מביא את מלחמת יום-הכיפורים. מה שכן צריך לעורר פליאה היא הדוגמא הקדומה, קרב לאופן מה-21 ביוני 1339. נדמה לנו כי אין לקבוע בפסקנות, כפי שעושה זאת קרבר, שקרב זה „היה חידוש טקטי". האמת היא, כי הוא היה אחת מאבני הדרך בתהליך ממושך למדי.

1. B. H. Liddell Hart, *Why Don't We Learn from History?*, London, 1944.

2. שם, מהדורת 1972. עמ' 44.

אלא כדי לאלץ את קוראי הביטאון — כל מפקדי השריון בסדר ובמילואים — להתמודד עם הבעיה. סיימתי את הרשימה כדלהלן:

...זה ספר חובה לכל קצין שריון. יש בידי השריונאים די ספרות בזכות הטנק. קל לסתור ברוב המקרים את נבואר תיהם השחורות של מתנגדי השריון. והנה, כאן לפנינו ספר של איש שריון מנוסה, בעל ראייה היסטורית וניתוח הגיוני, שהגיע לכפירה. דווקא עובדות אלו מחייבות את אנשי המקצוע, המאמינים לבחון את השקפתם נוכח התקפה מוחצת זו. יהיו אשר יהיו המסקנות שיגיעו אליהן תוך כדי עימות זה — אין ספק שיצאו נשכרים מהדיון..."

למרבה הפלא היתה תגובת השריונאים להתגרות זו ... קול דממה דקה. איש לא טרח להגיב עליה למרות שגם הבלטה דעת המחבר האנגלי, כי הפעלת השריון במלחמת-העולם השנייה משני צידי החזית היתה כבר אנה כרונזום, שמשום מה לא הובחן בו. לא אמרתי נואש:

כאשר פירסם הוגה הדעות הצבאי הנודע פ. או. מיקשה בשלהי 1971 בביטאון מקצועי גרמני מאמר על העליונות הצפויה של אמצעים נ"ט חדישים מתוחכמים,⁵ ניצלתי הזדמנות זו והצגתי במרס 1972 את ממצאיו, שוב בביטאון חיל-השריון, "מערכות שריון". השתמשתי אפילו בכותרת-המשנה הפרובוקטיבית של מיקשה, "האם הטנק מת?" ככותרת ראשית למאמרי, והוספתי כותרת-משנה משלי: "עוד מסמר לארון המתים של השריון".⁶ בראשית הרשימה הבאתי בהבלטה את הסיפא של מאמרו של מיקשה, בהטיתו כנגד השריונאים את האשמה הכבדה, כי כפי שהפרשים סירבו בשעתם להכיר בעוצמת האש הגוברת של כלי הנשק האוטומטיים, כך אין השריונאים כיום מודים בהתפתחות כלי הנשק נ"ט המודרניים. מיקשה טיפל ביסודיות בבעיה של הגנת מרכז אירופה ומערבה בפני נחשול השריון הסובייטי הצפוי להציף את מערב אירופה, והגיע בין היתר גם למסקנה כי הגנה נ"ט היא זולה ויעילה יותר מטנקים (למעשה טיפל מיקשה באותה הבעיה בה דן קרבר, אלא שהוא הסתכל מזרחה בעוד שקרבר מנסה להסתכל דרך עיניים סובייטיות כביכול מערבה). סיימתי אז את מאמרי במילים:

"לשריונאי הישראלי תיראה אולי הבעיה המוצגת עליידי מיקשה כבלתי רלבנטית וכרחוקה מעולם מושגיו הוא. ברם, גם אם תשומת לבו אינה נתונה דווקא לשאלת הגנת מערב גרמניה כנגד פלישה מהמזרח, מוצג כאן אתגר רציני ביותר לעצם קיומו ואורח הפעלתו של חיל השריון. אם אכן תחזיתו של מיקשה נכונה, הגיע הזמן שכל איש שריון ירהר בשאלה המוצגת כאן מחדש בכל חריפותה, בדבר ההתמודדות המתמדת בין השריון לאמצעים הנגד-טנקים. התעלמות מפרובלמטיקה זאת תעיד באמת על נקיטת מדיניות של בת יענה' בה מאשים מיקשה את אנשי השריון."

מערכת, "מערכות שריון" הוסיפה בסוף הרשימה את המילים: "ומה דעתך, הקורא? המערכת תשמח לקבל תגובות". הפעם,

4. יהודה ואלך, "הספר לטנק", "מערכות שריון" מס' 23, יולי 1971, עמ' 40-41.

5. Lt. Colonel F. O. Miksche, "Mobility-Kill in der Grenzverteidigung. Ist der Panzer tot? Eine Studie", *Wehr und Wirtschaft*, 7.8. 1971, pp. 364-369.

6. יהודה ואלך, "האם הטנק מת? עוד מסמר לארון המתים של השריון", "מערכות שריון" מס' 25, מרס 1972, עמ' 4-9.

ניסה צלאח א-דין לאלץ את האבירים הפרנקים להילחם בשטח בלתי מתאים לאורח לחימתם, כלומר בשטח מיוער שאינו מאפשר את מלוא הפיתוח של טקטיקת הפרשים הכבדים. אכן, הדבר כמעט עלה בידיו. הקרב הסתיים אמנם בנצחון הצלבנים, אך בעיקר מחמת שגיאות יריביהם שלא נקטו מהבחינה הטקטית צעדים נכונים.

בזירות המלחמה האירופיות, ובמלחמת מאה השנים במיוחד, נסתייעו הפתרונות הטקטיים לשם התגברות על אורח לחימת האבירים גם באמצעים טכנולוגיים של התפתחות כלי הנשק. בקרב קרסי (26 באוגוסט 1346) הובסו האבירים הצרפתים במטח הקשתים האנגלים שהיו חמושים ב"קשת הארוכה" בעלת קצב ירי גדול, טוח ירי ארוך וכושר חדירה מעולה. הם בחרו בתואי קרקע מתאים להגנה נוכח הסתערות האבירים ונסתייעו באבירים האנגלים שאף הם ירדו מסוסיהם ואיבטחו את המערך. עשר שנים מאוחר יותר, בקרב פואטיה (19 בספטמבר 1356), יכול היה המצביא האנגלי לחזור על אותה הטקטיקה, כי למרבה הפלא לא למדו יריביו את לקח קרסי (ובוודאי שמעו גם על לאופן). אכן, גם קרב אגינקור ב-25 באוקטובר 1415, כלומר 69 שנים לאחר קרסי ו-59 שנים לאחר פואטיה, מראה כי אבירי היבשת לא השכילו ללמוד רק הופעתה של תגלית טכנולוגית מהפכנית יותר מהקשת הארוכה — הנשק החם — הביאה למיגור סופי של האבירים המשוריינים.

אין ספק כי צודק קרבר בקובעו כי התגברות כוחות רגלים על אבירים משוריינים בישרה, "מהפכה מדינית וחברתית". כבר עמדנו על כך שהאבירים של ימי הביניים היו בני מעמד האצולה, בעוד שאר המעמדות הנחותים מהם מבחינה חברתית — שירתו כרגלים. ההסתייעות בנשק החדש — הקשת הארוכה — אשר הופעל על-ידי בני מעמד לא אצילי היקנתה להם כוח שלא היה בידיהם קודם לכן. אכן, לנגד עינינו תשלובת חברתית-טכנולוגית-טקטית שיש לראותה כמקשה אחת ותהיה זאת טעות לבדוק ולבחון מרכיב מבודד. אי יכולתם של האבירים להבחין בהתפתחות, בכך טמון בסופו של דבר כש-לונם, שביטוי היה ההיצמדות אל שיטות לחימה שאבד עליהן הכלח. ומן המשל לנמשל.

השריונאי הישראלי והאיום נ"ט

מאז הופיע השריון של צה"ל בזירת הקרב במבצע "קדש" ועד ערב מלחמת יום-הכיפורים, הוא הפגין בעליל את עליונותו. דבר זה גרם בהכרח להרגשת עליונות ושאננות. נדמה היה כי לעולם חוסן, למרות שהספרות המקצועית בעולם טיפלה משך כל אותה התקופה בסכנות הנשקפות לשריון — ובעיקר לטנק — מתחכום כלי הנשק נגד טנקים.

ב-1970 הופיע באנגליה ספרו של דוגלאס אורגיל, "הטנק — עיונים בהתפתחות כלי נשק ואופן השימוש בו".³ בספר זה ניבא המחבר את סופו של הטנק בעידן המודרני מחמת התפתחות הנשק הגרעיני והשכלולים העצומים של הזרוע האווירית ושל הנשק נ"ט. ביולי 1971 פירסמתי ב"מערכות שריון" מאמר בשם "הספר לטנק",⁴ לא משום שהזדהיתי עם מסקנות המחבר,

3. Douglas Orgill, *The Tank. Studies in the Development and Use of a Weapon*, London, 1970.

שלא כדוגמת המקרה הקודם, היו תגובות לשני המאמרים גם יחד, ואף למאמר של קצין צבא אוסטרלי שתרגומו הובא באותו הגיליון. ברם, מרבית המגיבים ניסו להשתמש מן הבעיות שהוצגו, והסתפקו בהפרחת הסיסמאות הידועות של עליונות הטנק בשדה הקרב וכו' (יעידו על כך, בין היתר, גם כמה מן הכותרות: „אני בעד הטנק“, „הטנק — מלך שדה הקרב“, „המת השועט“).⁷ מצב עניינים זה עורר בי דאגה ולכן הגבתי אני על התגובות וכתבתי בין היתר:

„המספר הרב של תגובות לסקירותי על ספרו של ד. אורגיל ועל מאמרו של פ. או. מיקשה מוכיח, כי ניסוחן המתגרה במתכוון היה מוצדק. אין לך סכנה גדולה יותר בתחום הגורלי, הנקרא מלחמה, מאשר שגרתיות, קפיאה על השמ-רים וחוסר מחשבה. אחת המסקנות הנדושות ביותר בתחום ההגות הצבאית היא, שאין דבר מסוכן יותר מאשר להת-כונן למלחמה העתידה מתוך הנחה שתהיה דומה למלחמה הקודמת. לכן אין להיבהל מלחולל, סערה בכוס מים' (גם אם יתברר שהיתה זאת רק כזאת ולא דבר רציני ומהותי יותר!) ומוטלת עלינו החובה להוציא את היוכוח מ„הטרקלינים“ ובהחלט לגרום ל„חרדה“ גם בקרב לוחמים ומפקדים זוטרים.⁸ כי מוטב לגרום לחרדה לפני המבחן הגורלי של שדה הקרב, מאשר לגרום למבוכה בשעת הקרב כתוצאה מאי ראיית הנולד. בכך נשרת את הלוחמים ואת המפקדים הזוטרים טוב יותר מאשר ע"י נקיטת מדי-ניות של טמינת הראש בחול (הידועה כ„מדיניות“ של בת יענה) ושאנונות כאילו הכל שפיר. בחינה ביקורתית וחקרנית של מחשבותינו ומעשינו לא הזיקה מעולם! חוסר מח-שבה — כן!

„אכן, אין זי בכך שנשן לעצמנו הלך וחזור את הסיסמאות הידועות על מקומו של הטנק במלחמה המודרנית, על עליונותו בשדה הקרב ועל בכורתו בין שאר הזרועות וה-חילות. אם קמים אנשים רציניים... ומצביעים על הצורך בשינוי הגישה, מן הדין שנבחן אם הננו ערוכים באמת לקדם את אותם המצבים בשדה הקרב של העתיד, אשר עליהם הם מצביעים ומהם הם מסיקים שנוחץ שינוי בגישה. מיקשה, לדוגמה, מצביע על סכנה ממשית הנשקפת לשריון תוקף. אין להסתפק בתשובה שגם בעבר הטנק גבר על כל הסכנות ולכן גם הפעם אין ממה לחשוש. מוטב לבחון באופן רציני ואחראי אם באמת ובתמים אנו ערוכים מבחינת האמצעים הטכניים, המבנה הארגוני ותורת הלחי-מה. כדי לקדם פני סכנות אלה.

„חלק מהתגובות שהגיעו למערכת, מערכות שריון מנסה לפתור את הבעיה המוצגת על-ידי מיקשה, בהגדרתה כמ-יחודת לגרמניה המערבית, הנמצאת במגננה מול הכוחות התוקפניים של ברית-הברית ובקביעה שאנו איננו במצב כזה — ולפיכך כל העניין אינו רלבנטי לנו. ובכן, זוהי טעות אופטית. הרי במלחמה יש לפחות שני צדדים. במקרה זה, המוצג בפנינו, היתה נקודת המוצא של מיקשה הגנתה של גרמניה כלפי מזרח. ברם, אם הפיתרון המוצע על ידו הוא נכון ויעיל, אזי הוא מציג אתגר חמור ביותר דוקא לצד התוקף. וזאת היא זווית הראיה אשר מחייבת את השריון נאים למחשבה ולחיפוש פתרונות. סבורני, כי כיוון הפיתרון ההגנתי של מיקשה ראוי לתשומת לב גם מבחינת ערכו ההגנתי. אך אם (כדברי סג"מ יצחק א') „במקרים של מל-חמת התקפה כפי שאנו רגילים צה"ל ובהרבה צבאות אחרים, הכוח הפורץ והמבקיע מורכב מטנקים וכלים משוריינים אחרים בסיוע נרחב עד כמה שניתן של חיל האוויר, אזי מן הדין שניתן את הדעת על כל אמצעי או

מכלול אמצעים העלולים להשהות, לעכב או לשבש מלחמת התקפה זו. אין להסתפק באמירה, שאם אכן יקרה כדבר הזה, כבר נמצא פיתרון, כפי שתמיד מצאנו. מוטב לחשוב מראש על פיתרון למצבים כאלה ולאחרים העלולים להי-ווצר!! אין זה מקרה, כי בהערכת המעב הצבאית אנו שוקלים את האפשרויות הפתוחות בפני האויב בטרם נשקול את אפשרויותינו. זה צריך להיות גם העיקרון המנחה. כאשר אנו דנים בדרכי השימוש של כלי נשק וחיל, עליו אנו משליכים את ייבנו במלחמה העתידה. מהן הסכנות שתא-רבנה לו, ומה הדרכים הטכניות, הארגוניות והטקטיות לקידום פני סכנה זו? ניתוח מפורט כזה — הוא אשר יחסוך מבוכה, ולא ההתעלמות מקיום סכנות (אפילו תהיינה רק „צל-הרים“ ולא „הרים“ ממש!)”⁹

אז טרם יכולתי לדעת כמה היה הצדק עמי. ההצלחות — ובמיוחד זו של מלחמת ששת הימים — היקו את חושינו, הרדימו את עירנותנו מחד וסללו את הדרך לשאנונות שהיה בה מן היהירות והולול באויב מאידך. אין לך אינדיקטור טוב יותר לעובדה זו מאשר אותה הסיסמה שהיתה גפוצה ערב מלחמת יום-הכיפורים בקרב כל שדרות הצבא, שאם ינסו המצרים לצלוח את התעלה יוכל צה"ל „לנפנף אותם חזרה עם יד ימין קשורה מאחורי הגב“. הלך מחשבה זה והגישה שנבעה ממנו הטביעו, להערכת, את חותמם על תגובותינו המבצעיות וה-טקטיות בימים הראשונים של המערכה יותר מאשר עצם העובדה שמחמת ההפתעה הבלתי צפויה וחוסר הכוננות, נכפתה עלינו טקטיקת שריון בלתי נכונה, כפי שמנסים להסביר עתה רבים. אכן, רק לאחר שהוכינו בתדהמה על-ידי מכלול האמצע-עים שהיה בהם כדי להשהות, לעכב ולשבש את התקפות עוצבות השריון שלנו (במקרה זה התקפות נגד), נמצאו הפתרונות בדרך הקשה ולא תוך ראיית הנולד מראש.

הרכב כוחות השריון

אך לא רק בתחום הלוחמה ג"ט לא השכלנו ללמוד. גם בתחום המבנה של כוחות שריון שגינו ולמדנו לקח מוטעה. הדיון על הרכב כוחות השריון מלווה חיל זה מראשית הופעתו בשדה הקרב בשלהי מלחמת-העולם הראשונה. ניתן למצוא את הויכוח בשתי אסכולות יסוד: הראשונה היא של פולר המכונה „רק טנקים“,¹⁰ לפיה יהיה נושאה של מלחמת השריון בעתיד הטנק בלבד, ואילו כל שאר החילות והזרועות יצומצמו ויגישו סיוע רק במקרים מיוחדים (לדוגמא: חי"ר ידרש רק באותם סוגי קרקע בהם טנקים אינם יכולים לנוע כגון הרים גבוהים או אזורי ביצות). האסכולה השנייה — של לידל הרט — ראתה בלוחמת השריון העתידה שילוב של כל החילות והזרועות. היא ייעדה לחיל-האוויר תפקידי זרוע ארטילרית ארוכת טווח ודרשה שכל שאר יסודות צוות הקרב המשורייני יהיו משוריינים אף הם (חרמ"ש, תומ"תים, מט"נים, פלסים משוריינים וכו'). עובדה היא כי חיל-השריון הבריטי נכנס למלחמת-העולם השנייה בדוגלו בתפיסה הפולרית של „רק טנקים“ ושילם בתחילה מחיר כבד, בעוד שחיל-השריון הגרמני סיגל לעצמו את גישתו של לידל-הרט (אם כי כתוצאה ממחסור בכלי רק"מ עבור החי"ר היה יישום זה בלתי מושלם) והשיג בתחילה הישגים ניכרים.

7. „רקוויאם לטנק? תגובות למאמר, האם הטנק מת?“, מערכות שריון מס' 26, יולי 1972, עמ' 17-11.

8. אלה היו האשמות שהטיח כנגדי רס"ג משה. — שם, עמ' 16.

9. שם, עמ' 17, 30.

10. בלועזית: all tank.

יגלה שמשני צידי „מסך הברזל“ יושבים על מדוכת מבנה כוחות השריון, ויש הרואים כבר צורך להוריד את אינטגרציית היסודות השונים (כולל אפילו מסוקי קרב) אל הדרג הנמוך של הפלוגה והמחלקה. לא צריך להפליא, איפוא, אם קרבר מצא שבברה"מ החלו רואים בחרמ"ש את החוליה הפגיעה ביותר בצוות הקרב המשוריין. דבר זה מוכיח כי שם מפקים לקחים ומנתחים התפתחויות שהסתמנו כבר במלחמת יום הכיפורים. אין לי צל של ספק שהמסקנה אליה יגיעו לא תהיה ביטול החרמ"ש וויתור עליו, אלא מציאת פתרונות ארגוניים וטכנו-לוגיים להגברת ההגנה על הנגמ"שים.

לסיום הדיון בסוגיית המבנה, ברצוני להגיב על דעות הנשמעות כאילו מלחמת יום הכיפורים ומאורעותיה היו מקרה פרטי בלבד ואין להקיש מהם על המלחמה העתידה. עיסוקי בהיסטוריה לימדני, כי כל מלחמה היא מקרה פרטי ואינה דומה לקודמות לה (אף אם הדבר נראה לפעמים כך), ובוודאי לא תהיה דומה לבאות אחריה. לכן חשוב לשים לב אליה ולא להתעלם ממנה. כל מלחמה מצביעה על כיווני התפתחות בעתיד ולכן ראוי להיחקר ביסודיות לבל ניתפס שוב בלתי מוכנים, לא רק חומרית אלא בעיקר מחשבתית.

סיכום

מאמרו של קרבר מתחקה אחר התפתחות המחשבה הצבאית הסובייטית. היו תקופות לפני מלחמת יום הכיפורים בהם נחשבו כרואי שחורות ודפטיסטים אלה במחננו, שעקבו אחרי תמרוני צליחת מכשולי מים של צבאות ברית-הברית והתריעו שכדוגמתם עלול לקרות גם בזירתנו. לרוע מזלנו התעלמנו מן הכתובות על הקיר, אם כי אפשר היה להבחין — לו רק רצינו! — בטקטיקה, בטכניקה ובאמצעים בהם נפתחה מלחמת יום הכיפורים. מן הדין שנעקוב אחר ההתפתחויות בגוש הסובייטי, כי מסקנותיו יכולות להיות מיושמות בצורה זו או אחרת בזירתנו. מייחסים למדינאי הגרמני ביסמרק את האמרה שרק חמור לומד מנסיונו העצמי ואילו הוא — ביסמרק — למד מנסיונם של אחרים. האם מסוגלים אנו להפיק לקח מנסיוננו-אנו וגם ללמוד מנסיונם של אחרים? בנפשנו הוא!

כאשר החליט צה"ל לאחר מבצע „קדש“ להרחיב את היקף חיל-השריון ולהרבות במספר החטיבות המשוריינות, הוא יצר שני סוגי חטיבות: האחת נקראה „חטיבת שריון“ עם עדיפות טנקים בהרכבה, והשניה „חטיבה ממוכנת“ עם דגש על החרמ"ש. במבנה זה פעלנו במלחמת ששת הימים, אך התברר ננות מדויקת יותר תגלה שברוב המקרים בהם נקראה חטיבה ממוכנת לפעול באופן עצמאי או בקשר מבצעי רופף עם כוחות אחרים, תוגבר בה יסוד הטנקים (כך בחטיבה הממוכנת שלחמה בגזרת ירושלים וגם בחטיבה הממוכנת שפעלה בכיבוש רמת הגולן). אולם קרה עוד דבר: במלחמת ששת הימים בא החרמ"ש לביטוי מועט ביותר. הסיבה העיקרית היתה שבכל זירות המלחמה לחמנו אחר שלב התחלתי קצר, יחסית, נגד אויב נסוג שלא עשה מאמצים רבים להתגונן ולהתנגד. ברדיפה זו אחר האויב לא היה צורך (ומקום) בהפעלת חרמ"ש. סבורני שרוב המקרים בהם דובר אחר מלחמת ששת הימים על פעולות חרמ"ש, שייכים יותר לתחום האגדה ויצירת תדמית (דוגמת החרמ"ש בג'ירדי) והם אינם עומדים במבחן ביקורתי מעמיק.

בטרם הסתיימה מלחמת יום הכיפורים כבר הושמעו בעולם דעות שעידן השריון עבר ללא שוב, משום שצוות הקרב המסורתי מטוס-טנק נמצא כבלתי יעיל נוכח האמצעים נ"ט ונ"מ החדשים והמשוכללים. ברם, היכן נקבע ועל סמך מה, שצוות הקרב המודרני הנייד חייב להיות זוגי? אין ספק, כי צוות הקרב חייב עתה להיות לפחות מרובע, כאשר דווקא אמצעי הנגד משתלבים בו באופן אורגני באלמנטים ההתקפיים. דווקא בתחום זה הפגינו המצרים בימים הראשונים של מלחמת יום הכיפורים רמה גבוהה של אינטגרציה, בעוד שאנו המשכנו כבעבר בגישה שביסודה היתה תפיסת ה„רק טנקים“. גישה זו היתה מבוססת על לקח מוטעה של מלחמת ששת הימים והתעלמה לחלוטין מלקחי מלחמת-העולם השניה והמלחמות המוגבלות שלאחריה (יש בקרבנו גם כאלה הכופרים בכך שפעלנו בכלל במבוכתנו הראשונית לפי תפיסה כלשהי, וטוענים שהגבנו בתגובות „עליהום“ אימפולסיביות בלבד). המעיף מבט אפילו חטוף אל תוך העיתונות המקצועית בעולם,